

Kerk en belydenis¹

C.F.C. Coetzee
Fakulteit Teologie
Noordwes-Universiteit
POTCHEFSTROOMKAMPUS

Callie.coetzee@nwu.ac.za

Abstract

Church and confession

On the one hand the relationship between Church and Confession speaks for itself. The church is built on the confession (Matt. 16). On the other hand it is a subject that returns time and time again and has to be dealt with by churches of the Reformed tradition. Throughout history, as is the case today, this relationship has been threatened. The question is whether the traditional reformed view can still be maintained. The church itself is a matter of faith (Cf the Nicean creed and Belgic Confession, Art. 27-32). In Scripture the unity of church and confession is proclaimed, inter alia in Matt. 16:18, Ephes, 2:20 and 1 Tim 3:15. In Reformed theology the same unity has always been maintained. The confession belongs to the essence of the church. However, this relationship is threatened today by aspects like the postmodern worldview, certain theological viewpoints, changed views on the church, a separation of science and faith, etc. The only answer for the churches in the Reformed tradition is to maintain the relationship between church and Confession. Without that, there is no future for the church.

Opsomming

Die verhouding tussen Kerk en Belydenis is aan die een kant vanselfsprekend. Die kerk is gebou op die belydenis (Matt. 16). Aan

1 Aanvanklik as voordrag gelewer by 'n konferensie van die VCHO op 5 Oktober 2013, met die tema: "Gereformeerde belydenis en vandag". Daarna as artikel verwerk en uitgebrei.

die ander kant is dit 'n onderwerp wat telkens weer na vore kom en waaroor kerke in die Reformatoriese tradisie telkens weer moet besin, omdat die band tussen kerk en belydenis telkens bevreemteken of bedreig word. Die vraag is of die tradisioneel-reformatoriese siening van die verhouding tussen kerk en belydenis steeds gehandhaaf kan word. Die kerk self is 'n geloofsaak soos onder andere in Nicea en Nederlandse Geloofsbelydenis, Art. 27-32 bely word. In die Bybel self word kerk en belydenis onlosmaaklik aan mekaar verbind (vgl. o.a. Matt. 16:18, Ef. 2:20, 1 Tim. 3:15). In die Gereformeerde teologie is hierdie band dan ook steeds gehandhaaf. Die belydenis is deel van die wese van die kerk. Aspekte wat hierdie verhouding in die huidige tyd bedreig, is onder andere die postmoderne tydsgees, standpunte van teoloë, veranderde kerkbegrip, skeiding tussen geloof en wetenskap, ens. Die enigste antwoord vir kerke van die Reformatoriese tradisie is die onverswakke handhawing van die band tussen kerk en belydenis. Daarsonder het die kerk geen toekoms nie.

1. Inleidende opmerkings

1.1 Die onderwerp wat hier aan die orde gestel word, kan aan die een kant as vreemd beskou word. Die verhouding tussen Kerk en belydenis is immers eintlik vanselfsprekend. Die kerk is gebou op die belydenis (Matt. 16). Die kerk is pilaar en grondslag van die waarheid (1 Tim. 3:15) (Ons kom later terug na hierdie tekste). In die Bybel is daar dan ook telkens sprake van die belydenis (Rom. 10:9, 10; Hebr. 4:14; Matt. 28:19, ens.). Daarom is daar in die Reformatoriese tradisie dan ook feitlik eenstemmigheid oor die onlosmaaklike verband tussen kerk en belydenis (vgl. pt 3 hieronder). Die vraag kan byna gevra word: Wat kan daar nog oor hierdie onderwerp gesê word?

1.2 Aan die ander kant is dit 'n onderwerp wat telkens weer na vore kom en waaroor Gereformeerde kerke en die Gereformeerde teologie altyd weer moet besin. So was dit in die geskiedenis (vgl. o.a. Van't Spijker, 1974; Praamsma, 1971; Graafland, 1973, ens). En so is dit vandag weer in 'n besondere sin. By die pas-afgelope Algemene Kerkvergadering van die Nederduitsch Hervormde Kerk (22-28 September 2013) is daar dan ook opnuut hieroor bespreking gevoer (vgl. berig in *Die Beeld*, Jackson, 2013). En in die aanloop tot hierdie belangrike kerkvergadering het prof. Natie van Wyk 'n artikel geskryf met die veelseggende titel: "Sonder konfessionele

identiteit kan die Hervormde Kerk nie die toekoms betree nie” (Van Wyk, 2013).

1.3 Die band tussen kerk en belydenis word naamlik dikwels van binne die kerk bevaagteken (vgl. o.a Augustijn, 1969; Van Niekerk, 2005; Müller, 2011; ens), maar ook van buite deur teoloë (o.a. Spangenberg) en bedreig deur die denkklimaat en tydsgees (vgl. afd. 4 hieronder).

2. Probleemstelling

In die lig van wat hierbo gesê is, kan die probleemstelling vir hierdie artikel daarom soos volg geformuleer word: Kan die tradisioneel-reformatoriese siening van die verhouding tussen kerk en belydenis in 2013 steeds gehandhaaf word?

3. Kerk en Belydenis

3.1 *Ons glo die kerk*

Wanneer ons besin oor die verhouding tussen kerk en belydenis, is dit in die eerste plek belangrik om opnuut te besef dat die kerk deel is van ons belydenis. Die Kerk is as't ware 'n geloofsartikel. In die belydenis van Nicea bely ons dit soos volg: “Ons glo aan een heilige, algemene en apostoliese kerk”(GKSA, 2001:2). Die Latynse vertaling van die oorspronklike Griekse teks van die Nicaeno-Constantinopolitanum (381) lui gewoon *credo ecclesiam* (ek glo die kerk) (Vgl. Van Wyk, 2013:30). Met verwysing na Calvyn, stel Van Wyk (2013:30) dit soos volg: “Slegs diegene wat aan die kerk wil deelneem, sal glo dat daar 'n kerk is wat deur God byeengebring is. Nog anders: Diegene wat in Christus glo, sal ook in sy kerk glo”. Die kerk is 'n instelling van God en word deur Christus geskep, onderhou en beskerm (Ibid). Die eerste vraag is daarom nie wat ons van die kerk waarneem nie, maar wat ons van die kerk glo. Die kerk is 'n geloofsaak (Van Genderen & Velema, 1992:630).

3.2 *Wát glo ons oor die kerk?*

In die tweede plek moet ons aandag gee aan wát ons oor die kerk glo.² Hier kan verwys word na die *Belydenis van Nicea* waarna ook

2 Dit is 'n onderwerp op sy eie, as ons net dink aan die groot aantal beelde waarmee die kerk in die Bybel geteken word. Vir die doeleindes van hierdie artikel word slegs aandag gegee aan aspekte wat direk relevant is ten opsigte van die onderwerp.

reeds hierbo verwys is, die *Apostolicum*, *Heidelbergse Kategismus*, Sondag 21 en *Nederlandse Geloofsbelydenis*, Art. 27-32.

Die eienskap van apostolisiteit (Nicea) sien op die leer van die apostels soos dit in die Skrif gevind word (vgl. oor die apostolisiteit verder Coetzee, 2010:40). Maar ook die ander eienskappe kan slegs realiseer as die belydenis (dogma, leer) gehandhaaf word. Die eenheid van die een kerk kan slegs daar wees as daar eenheid is in die waarheid. Die heiligheid sien op die algehele afsondering, die toewyding, die verbondenheid aan Christus alleen. En die katolisiteit sien op die ekumeniese karakter van die kerk. Ons bely "saam met al die gelowiges" (Ef. 3:18). Die een ware kerk bestaan wêreldwyd.

In die *Apostolicum* bely ons soos volg: "Ek glo aan 'n heilige, algemene Christelike kerk" (GKSA, 2001:1). En in Sondag 21 van die *Heidelbergse Kategismus* word hierdie belydenis soos volg verklaar en verder uitgebrei (GKSA, 2001:48). "Dat die Seun van God uit die hele menslike geslag vir Hom 'n gemeente wat tot die ewige lewe uitverkies is, deur sy Gees en Woord *in die eenheid van die ware geloof* (my kursivering – CFCC) van die begin van die wêreld af tot die einde toe vergader, beskerm en onderhou en dat ek daarvan 'n lewende lid is en ewig sal bly". En in die *Nederlandse Geloofsbelydenis* (NGB) art 27 (GKSA, 2001:23) bely ons van die "enige, katolieke of algemene kerk" dat dit " 'n heilige vergadering is *van almal wat waarlik in Christus glo* (my kursivering – CFCC), wat almal hulle volle saligheid in Jesus Christus verwag en in sy bloed gewas is, geheilig en verseël deur die Heilige Gees".

Ons bely ook die volmag van die kerk om die belydenis te handhaaf en ware kerk te wees deur die toepassing van die kerklike tug (HK Sondag 31, GKSA, 2001:57, 58) en die handhawing van die merktekens van die ware kerk. In die *Nederlandse Geloofsbelydenis* Artikel 29 (GKSA, 2001:24), word dit soos volg gestel: "Die kenmerke waaraan ons die ware kerk kan uitken, is die volgende: Wanneer die kerk die evangelie suiwer preek, die sakramente suiwer bedien soos Christus dit ingestel het en die kerklike tug gebruik om die sondes te straf – kortom, *wanneer almal hulle ooreenkomstig die suiweren Woord van God gedra, alles wat daarmee in stryd is, verwerp, en Jesus Christus as die enigste Hoof erken*" (my kursivering – CFCC).

3.3 Belydenis deel van die wese van die kerk

3.3.1 Wat leer die Skrif

In die derde plek moet beklemtoon word, dat die belydenis deel is van die wese van die kerk. 'n Kerk sonder 'n belydenis is nie kerk in die Bybelse sin van die woord nie.

Die kerk is gebou op die “fondament van die apostels en die profete, 'n gebou waarvan Christus Jesus self die hoeksteen is” (Efes. 2:20). Calvyn (1984:155/6; Inst. 1.7.2) sê, met verwysing na hierdie teks onder andere die volgende: “As die profetiese en apostoliese leer dan die grondslae van die kerk is, dan moet die sekerheid van die leer bestaan het nog voordat die kerk ontstaan het ... Want as die Christelike kerk in die begin op die skrifte van die profete en die prediking van die apostels gegrond is, dan het die goedkeuring van die leer, waar dit ookal te vinde is, sekerlik aan die kerk voorafgegaan. Daarsonder sou die kerk nooit bestaan het nie ... Wanneer die kerk die leer aanneem en met sy instemming beseël, maak die kerk dit nie geloofwaardig asof dit eers twyfelagtig en onseker was nie; maar omdat die kerk dit as die waarheid van sy God erken, eerbiedig hy dit sonder aarseling vanweë die plig van sy godsvrug”. Dit is onweerlegbaar dat die apostels en profete die fondament van die kerk vorm, omdat God aan hulle die geheimenis van Christus (die Hoeksteen) geopenbaar het (Floor, 1995:119). God is die boumeester van die kerk wat Hom in sy bouwerk nie alleen van Christus en die Heilige Gees bedien nie maar ook van menslike instrumente (Floor, 1995:117; vgl. ook Hendriksen, 1969:142). Uiteindelik is die vraag: “As die fondament van die kerk die leer van die apostels en profete is waarvolgens gelowiges gebied word om hulle saligheid in Christus alleen te stel, hoe sal die gebou dan staande bly as jy die leer wegneem?” (Calvyn, 1992:1302; Inst. 4.2.1).

Die leer van die apostels is ook bekend as die “gesonde” leer, wat deur die kerk gehandhaaf moet word, soos ons onder andere lees in 1 Tim 1:11, Titus 1:9 ens.

'n Ander bekende teks in dié verband is Matteüs 16:18 waar Christus Self sê dat Hy sy kerk bou op die “rots” van die belydenis van Petrus (vs 16): “U is die Christus, die Seun van die lewende God”. Hierdie belydenis van Petrus bevestig dat die “belijden van de gemeente” mede die grondslag van die kerk vorm (Wentsel,

1998:91). Met verwysing na die aanspraak van Rome dat die kerk op Petrus gebou is, noem Calvyn (1992:1381; Inst. 4.6.6) dit “daardie ou onsin waarmee hulle aanvanklik probeer het om sand in ons oë te strooi ... naamlik dat die kerk op Petrus gebou is”. Volgens Calvyn (Ibid) skreeu die hele Skrif daarteen. “Petrus het in sy eie naam en in die naam van sy broeders bely dat Christus die Seun van God is. Op hierdie rots bou Christus sy kerk omdat Hy die enigste fondament is, soos Paulus sê, en daar benewens Hom geen ander kan bestaan nie” (Calvyn, 1992:1381/2; Inst. 4.6.6). In die woorde van Christus lê die waarheid opgesluit dat Hy Self die boumeester is en bly van sy gemeente. Die apostels vorm daarvan die fondament omdat “hun getuigenis (= Belydenis – CFCC) van den Christus de basis zal zijn voor heel de opbouw der gemeente” (Ridderbos, 1970:11).

Die kerk is daarom “pilaar en grondslag van die waarheid” (1 Tim 3:15, OAV “draer en beskermers van die waarheid”, NAV). Die kerk is die “getroue bewaarder van God se waarheid” ... “om te voorkom dat dit in die wêreld tot niet sou gaan” (Calvyn, 1992:1281; Inst. 4.1.10). Waar valsheid en leuen regeer, is daar beslis geen kerk nie (Calvyn, 1992:1303; Inst. 4.2.1). Die woord wat met “pilaar” of “draer” vertaal is (stulos) word in die Septuagint (LXX) ook gebruik vir ’n belangrike deel van Salomo se tempel, naamlik die pilare van Jagin en Boas (vgl. 1 Konings 7:15, 21; Knight III, 1992:181). Vertalings van hierdie selfde woord in Engelse Bybelvertalings sluit in “foundation”, “ground”, “mainstay”, “support”, “bulwark” (Knight III, 1992:181).

Die waarheid (aletheia) word hier gebruik as die inhoud van die christelike geloof as die absolute waarheid (Knight III, 1992:181). “To remind the church that it is a structure called to uphold the truth of Christianity is also to remind it that it is a household called to manifest that truth in its conduct and to conform to it” (Ibid). Die kerk moet die waarheid as die waarheid vir alle tye uitspreek en handhaaf teenoor “ongeloofsgedagtes” (De Graaf, 1940:11). Dat die kerk pilaar en grondslag van die waarheid genoem word, beteken nie dat die waarheid as sodanig op die kerk steun nie, want die waarheid as die vaste grond het geen steun nodig nie, dit rus onmiddellik in God. In hierdie wêreld egter vind die waarheid in die kerk die gemeenskap waardeur dit gedra en gehandhaaf word (Ibid). Die belydenis is dus noodsaaklik om na binne die eenheid te bewaar en

na buite die waarheid te openbaar (De Graaf, 1940:12). Die waarheid is alles wat God in die evangelie geopenbaar het, die volle raad van God tot verlossing in teëstelling met die leuenprediking van elke ander “evangelie” (Gal. 1:7, 8) (Bouma, 1953:74). Die opsomming van die “geopenbaarde waarheid” in 1 Tim. 3:16, “As mens het Jesus in die wêreld gekom, deur die Gees is bevestig dat die reg aan sy kant is, aan die engele het Hy verskyn; aan die heidennasies is Hy verkondig, in die hele wêreld is Hy geglo, en in heerlijkheid is Hy opgeneem”, kan dan ook gesien word as een van die “early creedal summaries” in die kerk van die eerste eeu (Horton, 2011: 216, 217).³

3.3.2 Die Gereformeerde teologie

In die Calvinisties-reformatoriese tradisie is die onlosmaaklike eenheid van kerk en belydenis steeds beklemtoon en gehandhaaf. Kerk sonder belydenis is in die Bybelse sin van die woord nie kerk nie (Coetzee, 2010:39). “Die kerk is na sy wese ’n belydende gemeenskap” (Jonker, 1994:3) en het dus ’n konfessionele karakter (vgl. Heyns, 1977:151-168). Treffend word dit deur Heyns (1977:160) gestel: “... die kerk *word* kerk en *is* kerk in die daad van sy belydenis, en natuurlik ook omgekeerd: hoe minder die kerk bely, hoe meer word die kerk minder kerk. Die sprekende kerk is die belydende kerk en die belydende kerk is die lewende kerk”. Praamsma (1971:25) verwys na Barth (vgl. Church Dogmatics, 1956, p. 624, 625) wat verklaar het dat die belydenis die resultaat is van ’n ontmoeting van die kerk met die Heilige Gees.

Maris (2008:30) wys op ’n baie belangrike verskil tussen die kerke van die Reformasie en die Roomse Kerk, by wie die kwessie van die leer of dogma ook ’n fundamentele saak is. By Rome is die kerk bepalend vir die leer, maar by die Reformasie is die leer wat volgens die Skrifte is, bepalend vir die kerk.

Die belydenis kan daarom die hart van die kerk genoem word (Heyns, 1977:164). In die belydenis spreek die kerk homself uit (Heyns, 1977:156).

³ Daar word volstaan met die meer breedvoerige behandeling van bg. tekste. Ander tekste waaruit die “vanselfsprekendheid”, noodsaaklikheid, plek en funksie van die belydenis ook duidelik spreek, sluit o.a die volgende in: Matt. 24:9; Joh. 15:21; Rom. 10:9, 10; 12:6; 14:11; Heb. 3:1; 4:14; 10:23; 13:15; 1 Joh. 4:2, 3, 15; 1 Tim 6:12, 13.

Die formulering van die belydenis kan slegs deur die kerk as geheel geskied (De Graaf, 1940:11 met verwysing na Efes. 3:18, 19). Belydenisvorming en voortdurende belydenistoetsing behoort tot die wesenlike taak van die kerk wat sy verantwoordelikheid besef en dit probeer nakom (Heyns, 1977:158). So openbaar die kerk homself as lewende kerk, as hy voortdurend besig is met sy belydenis, “dit handhaaf en verdedig, preek en onderrig, toets aan die Skrif en formuleringe hersien” (Heyns, 1977:154).

Dit spreek dus daarom vanself dat die inhoud van die belydenis ook in die prediking tot sy reg sal kom. “Die prediking stimuleer die belydenis en die belydenis normeer die prediking” (Heyns, 1977:158). Dit kan gebeur dat die prediking die belydenisnormering mis “en so geen bydrae lewer tot die opbou van die geïnstitueerde kerk nie” (Ibid). Wat die konfessionele karakter van die kerk en die konsekwensies vir die prediking betref, word dit in die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (GKSA) konkreet gereël in Artikel 68 van die Kerkorde (Vgl. Coetzee, 2010:40).

Daar word dikwels onderskeid getref tussen ’n belydeniskerk en ’n belydende kerk. Dit is ’n valse probleemstelling. Die ware belydenis vra ook om ’n daad van belydenis. “Om ’n belydende kerk te kan wees moet die kerk ’n belydenis hê en om ’n belydenis te hê, is om ook ’n belydende kerk te wees. Ons kan ook sê: die belydeniskerk wat sy belydenis glo, daaruit leef, dit verkondig en dit onderrig, is ook ’n belydende kerk” (Heyns, 1977:159).

Met verwysing na Calvyn, vestig Van Genderen die aandag op die onmisbare plek en waarde van die belydenis vir die eenheid van die kerk (Van Genderen, n.d.:33). “Nu de christenheid zo in verwarring en verstrooiing verkeert, acht hij het nuttig, dat er openbare getuigenissen zijn, waardoor de kerken die geografisch ver uiteenliggen, maar toch een eenstemmige leer in Christus hebben, elkaar wederzijds erkennen” (Ibid). Calvyn self skryf in die voorrede van die 1542 Geneefse Kategismus: “Deur sy (Christus se – CFCC) waarheid is ons aan mekaar verbonde en groei ons so tot een liggaam en een gees saam, dat ons alles wat op die kern van ons geloof betrekking het eenstemmig verkondig” (Calvyn, 1981:1). Hy vervolg (Calvyn, 1981:2) deur te sê dat die eensgesindheid in leer wat die kerke onderling het, nie met ’n duideliker bewys waargeneem word as in die Kategismus nie. Die belydenis funksioneer dus ook as akkoord van kerklike gemeenskap (Van Genderen, n.d.:39).

Uit wat hierbo gesê is, volg vanself dat die kerk sy ampsdraers en lidmate aan die belydenis bind. Die binding aan die belydenis word as beginsel baie wyd in kerke van die reformatoriese tradisie gehandhaaf (Coetzee, 2010:41). Heyns (1977:165) verklaar kategorieë: “Wie belydenis sê, sê binding, meer nog: sê afdwingbare binding”. Ampsdraers is vanweë die “bovenpersoonlik” karakter van die waarheid gebonde aan die waarheid van die evangelie en die belydenis van die kerk (Wentzel, 1998:589).

Wat die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (GKSA) betref, word die binding aan die belydenis konkreet toegepas in die reëling van Artikel 53 van die Kerkorde (sg. ondertekeningformulier). Netso word in die onderskeie formuliere (Belydenisaflegging, Doop, Bevestiging van ampsdraers) telkens instemming gevra (eintlik belydenis vereis) van die waarheid dat die Ou en Nuwe Testament die Woord van God en die volkome leer van die saligheid is, “soos dit ook in die Belydenisskrifte van die Gereformeerde Kerke uitgedruk word en in die kerk ... geleer word” (Vgl. o.a. GKSA, 2001:115).

Die gebondenheid aan die belydenis wat van die gemeente en die ampsdraers vereis word en waarin die konfessionele en dogmatologiese eenheid tussen die kerke gehandhaaf word (vgl. Du Plooy, 1982:213, 214, 217), geld ook vir die Gereformeerde teologie. Die belydenisskrifte geld as een van die grense vir die teologie (Coetzee, 2010:41, 42).

4. Bedreiginge

Die band tussen kerk en belydenis word van verskillende kante bedreig (vgl. pt 1.3 hierbo). ⁴ Enkele van die belangrikste sake word hier kortliks bespreek.

4.1 Postmodernisme

Die lewensbeskouing of denkklimaat (tydsgees of paradigma) wat tans grootliks aan die orde is, word bestempel as Postmodernisme. Dit behels ’n paradigma verskuiwing vanaf die Modernisme (vgl. o.a. Janse van Rensburg, 2000). Postmodernisme, in teenstelling met

4 Vanweë die beperking van die lengte van die artikel, word nie ’n volledige historiese oorsig gegee nie, maar veral gefokus op die belangrikste sake wat vandag aan die orde is.

Modernisme, het die klem verskuif van die objektiewe na die subjektiewe, van die klem op die rede na die klem op ervaring, van objektiewe wetenskaplike sekerheid en vasstaande waarhede na relativisme (Coetzee, 2010:29, 30).⁵

Wat die band tussen kerk en belydenis betref, word slegs die volgende sake genoem wat van die kant van die Postmodernisme of postmoderne denke hierdie band bedreig.

In die verskuiwing van Modernisme na Postmodernisme word toenemend vrae soos die volgende gevra: Is die belydenisskrifte nog relevant vir hierdie tyd? Moet dit steeds gehandhaaf word? Kan dit van gelowiges verwag word om hulle steeds deur instemming daaraan te bind? Hoe raak dit die beoefening van teologie en kerkwees in hierdie tyd? (Vgl. Coetzee, 2010:31).

Postmodernisme en waarheid

Grenz (1996:8) vat die postmoderne siening van waarheid baie kort soos volg saam: "The postmodern worldview operates with a community-based understanding of truth." Daarmee bedoel hy dat wat ons ook al as waarheid aanvaar en selfs die manier waarop ons waarheid beskou, is afhanklik van die gemeenskap waaraan ons deel het. Maar hy gaan selfs nog verder en verklaar: "Further, and far more radically, the postmodern worldview affirms that this relativity extends beyond our perceptions of truth to its essence: there is no absolute truth; rather, truth is relative to the community in which we participate" (Grenz, 1996:8). Vir die Postmodernisme is daar dus nie soiets soos 'n objektiewe, absolute waarheid nie (Coetzee, 2010:34). Daarom word die sogenaamde *logocentrism*, wat na die een universele betekenis van 'n woord of 'n teks verwys, deur hulle verwerp (Janse van Rensburg, 2000:7).

In die reformatoriese tradisie word die standpunt gehuldig dat die Bybel die gesagvolle Woord van God is, wat ewige waarhede openbaar en verkondig. In die belydenisskrifte word dieselfde

5 Vir 'n meer-volledige oorsig, word verwys na Coetzee, 2010 en die literatuur wat daar aangedui word. Oor sowel die Modernisme as die Postmodernisme is reeds ontsaglik baie literatuur gepubliseer. Daarby is Postmodernisme 'n gekompliseerde en veelvoudige fenomeen wat manifesteer in verskillende en uiteenlopende vakdissiplines. In hierdie artikel word slegs die aspekte aangeraak wat direk betrekking het op die verhouding kerk/belydenis.

waarheid van die Woord bely omdat die belydenisskrifte dieselfde sê as die Woord (homolegin). Daarom is die kerklike verkondiging (prediking) gesagvol en word die binding aan die belydenis gehandhaaf. Hoe meer die postmoderne siening van waarheid egter by lidmate en ampsdraers ingang vind, hoe meer sal hierdie beginsels in die gedrang kom.

Postmodernistiese hermeneutiek

Wat die postmodernistiese hermeneutiek betref, moet die sogenaamde dekonstruksie van Derrida in ag geneem word. Volgens Derrida kan die geskrewe teks nie die bedoeling van die outeur terugbring nie, aangesien sy bedoeling vir altyd verlore is (Coetzee, 2010:36). Verder het 'n teks nie betekenis nie, maar word betekenis aan 'n teks toegeken (Jordaan, n.d.:9).

Die dekonstruksiebeginsels soos deur Derrida geformuleer, het in die Nuwe Testamentiese hermeneutiek, aldus Jordaan (n.d.:10) soos volg neerslag gevind: Nuwe Testamentiese tekste is nie deskriptief nie, maar kreatief. Dit wil sê, die tekste het nie betekenis nie, maar skep betekenis. Hierdie nuwe betekenis berus op interpretasie wat eintlik 'n herskryf van die teks in 'n nuwe konteks is. Die betekenis fluktrueer dus tussen die Bybelteks en die herskrewe teks.

Dit spreek dus vanself uit bogenoemde dat die postmodernistiese hermeneutiek slegs op die Bybelteks van toepassing gemaak kan word indien die geïnspireerde en openbarende karakter van die Skrif ontken word. Die toepassing van die dekonstruksiebeginsels bring mee dat taal die plek van God inneem, omdat sy Woord gesien word as produk van skeppende taal. Uiteindelik kom die mens in die plek van God, deurdat die mens telkens nuwe betekenis aan die teks gee, as't ware telkens 'n nuwe evangelie skep. Sodoende word alle verstaan van die Skrif ook op losse skroewe gestel (vgl. Jordaan, n.d.:13). Vanselfsprekend het dit op sy beurt verreikende implikasies vir die siening oor en plek en funksie van die belydenis.

Relativisme

Uit wat hierbo gesê is, volg dit eintlik vanself dat die postmoderne milieu ook gekenmerk word deur relativisme. Janse van Rensburg (2000:11) stel dit soos volg: : ... when speculation becomes part of demonstration and deconstruction ... and when relativity becomes

rampant, as in the epistemology of post-structuralism and deconstruction strategies of postmodernism, then the danger of the postmodern paradigm becomes strikingly evident. For in this paradigm it is not 'relativity' that is suggested, but 'relativism': *no* truth, norm or system can be absolute. Rorty (saam met Derrida een van die leiersfigure in die postmodernistiese filosofie – CFCC) feels free to use the term 'relativism' as a more appropriate term for 'postmodernism'.

Hierdie radikale relativisme van die Postmodernisme word ook deur Grenz (1996:14, 15) onderstreep: "The postmodern consciousness ... entails a radical kind of relativism and pluralism".

4.2 Standpunte van teoloë

Die feit dat teoloë wat aan kerke van Gereformeerde belydenis behoort, maar die belydenis bevraagteken of geringskat, is uiters verontrustend. Die vraag kan gevra word hoe 'n mens dít kan verwerp wat veronderstel is om juis jou persoonlike geloof te verwoord. So is daar diegene wat gedeeltes van die belydenisskrifte openlik bevraagteken en verwerp. 'n Voorbeeld hiervan is Van Niekerk (2005b:16) wat verklaar: "Die tradisionele belydenisskrifte van die gevestigde kerke bevat myns insiens 'n hele aantal artikels wat nog kwalik ernstig opgeneem kan word deur moderne mense ... 'n Mens kan maar net dink aan die Christelike kerke se skeppings- en sondeleer wat vandag 'n yslike verleentheid geword het". Van Niekerk (2005a) verklaar verder: "Veral die soort sekerhede en die teologie wat slegs die kerklike belydenis probeer verduidelik, is onherroeplik verby. Daar kan nie van moderne mense verwag word om leerstellings wat duidelik die produk is van historiese omstandighede en vooroordele wat lank verby is klakkeloos te aanvaar nie".

Daar is verder diegene wat die binding aan die belydenis in die beoefening van die teologie as wetenskap as belemmering of verknegting ervaar. Een van hulle is Prof. Julian Müller, afgetrede teoloog van die Universiteit van Pretoria. "Kollegas van ander vakgebiede het by herhaling aan ons gesê hoe dankbaar hulle is dat hulle nie in die teologie doseer nie, want hulle word nie aan bande gelê deur konvensies nie. Hulle kan hulle wetenskap eerlik en onbevangende beoefen" (Müller, 2006:5).

En dan is daar ook die standpunt dat die belydenisskrifte verouderde dokumente is wat gekonstrueer is op die kennis wat

bestaan het in die tyd van hulle ontstaan.⁶ Die wetenskap het egter intussen baie meer kennis na vore gebring (Vgl. Snyman, 2007:119). Wat meer is, die belydenisskrifte word verdink van die weerhouding of “onbehoorlike manipulasie van inligting ter wille van die handhawing van ’n bepaalde leerstuk” (Snyman, 2007:120).

Die standpunt dat die belydenisskrifte verouderde dokumente is, is self verouderd. Augustijn (1969:71) het al in 1969 geskryf: “Het lijkt mij het beste, om duidelijk te zeggen dat de drie formuliere van enigheid hun tijd gehad hebben”.⁷ Augustijn bly egter in gebreke om inhoudelik, vanuit die belydenisskrifte sy stelling te motiveer.

4.3 Vreemde kerkbegrip

Ons leef in ’n tyd waarin daar radikale en uiteenlopende sienings oor die kerk aan die orde van die dag is. Die kerk word lankal deur die meeste mense nie meer getoets aan die eienskappe en merktekens wat dit moet vertoon nie (Vgl. Nicea en Art. 29, NGB). Volgens Van Wyk (2013:28) word die kerk tans meegesleur deur “liberaal-charismatiese oortuigings”.

Daar is aan die een kant die verskynsel van ’n sogenaamde buitekerklike Christendom, wat natuurlik ’n *contradictio in terminis* is. Van Wyk (2013:30) verwys na die hedendaagse slagspreuk ‘ja vir Christus – nee vir sy kerk’.

Aan die ander kant is daar die verskynsel van sg. “kerkspringery” (Greeff, 2013:52) waar mense die kerkgemeenskap waaraan hulle dikwels vir geslagte behoort het, verruil vir ’n ander kerk of groep wat hulle behoeftes bevredig. Volgens Greeff (2013:52) wys navorsing op ’n legio redes vir hierdie verandering van kerklidmaatskap. “Dit kan as gevolg van ’n tekort aan warmte en omgee van die ‘ou’ gemeente wees. Ander kere verteenwoordig dit ’n rugdraai op ou, leë godsdienstige tradisies waarin ’n bepaalde geloofsgemeenskap verval het. Soms is dit ’n reaksie op ’n slegte

6 Tydens die bespreking van sake rakende die belydenis op die Algemene Kerkvergadering van die NHKA, September 2013, was dit blykbaar ook een van die standpunte wat uitgespreek is – meegedeel deur ’n afgevaardigde.

7 Die radikale en omstrede standpunte van Augustijn het die positiewe resultaat gehad dat verskeie teoloë uit die Reformatoriese tradisie, grondig daarop geantwoord het. Vgl. o.a. Van Genderen, n.d.; Van ’t Spijker, 1974; Graafland, 1973; Praamsma, 1971

ervaring met kerkleiers, of konflik oor kerkleer (byvoorbeeld die doop of die leer oor die Heilige Gees). Die grootste en algemeenste faktor blyk egter die postmoderne tydsgees te wees wat al hoe meer gelowiges se prioriteite en lojaliteite bepaal” (vgl. pt. 4.1 hierbo).

Een van die redes waarom mense afskeid neem van ’n bepaalde kerk, het direk te doen met die onderwerp van hierdie artikel. Terblanche Jordaan, leraar by Neo-Spektrum in Kaapstad, wat self sy rug op die tradisionele kerk gedraai het, stel dit soos volg (aangehaal deur Greeff, 2013:53): “Hulle wil nie dogma hoor nie. Hulle soek relevansie en skram weg van retoriek en cliché. Hulle wil weet hoe om sinvol met die lewe en liefde om te gaan, en het veral ’n behoefte daaraan om veilig te voel in ’n ruimte waar daar ook plek vir andersdenkendes is ... Mense wat in ’n postmoderne wêreld leef, wil hulle eie spore trap en nie noodwendig in die spore van ’n kerk, dominee of tradisie volg nie”.

Van Wyk (2013:29) wys ook op die verskynsel dat talle mense wat wel nog ’n band met die kerk wil handhaaf, nie meer waardering vir tradisies en die tradisie-argument het nie. “Tradisionele kerke het ongeloofwaardig geraak en hulle tradisies maak nie juis indruk op tydgenote nie” (Ibid). Van Wyk (Ibid) sluit hom in hierdie verband aan by Beissen dat daar respek moet wees vir die Bybel en die kerklike leertradisie, so nie sal die kerk niks te sê hê nie.

4.4 Ander bedreiginge

Enkele ander bedreiginge vir die Skriftuurlike verhouding tussen kerk en belydenis, wat hier net genoem word, is die volgende:

Die liberale of vrysinnige teologie soos in Suid-Afrika veral beoefen deur die sogenaamde Nuwe Hervorming met Spangenberg as een van die leiersfigure.

Verder is daar ’n verkeerde siening van die verhouding tussen geloof en wetenskap wat daartoe lei dat instemming met die belydenis aan die een kant betuig word, maar in die wetenskap standpunte verdedig word wat die belydenis direk in die gedrang bring. Myns insiens is ’n duidelike voorbeeld hiervan, die standpunte van prof. Andries van Aarde. Terwyl hy volgens ’n berig in Beeld (Jackson, 2013 by die Algemene Kerkvergadering van die N H Kerk sy instemming met die belydenisskrifte betuig het, kom hy in sy

wetenskaplike navorsing tot die konklusie dat Jesus uit 'n buite-egtelike verhouding verwek is en verklaar hy kategorieë dat hy die Godheid van Christus aanvaar, maar nie in die ontologiese sin van die woord nie (Van Aarde, 2001:21, 77).

Laastens is daar die oordrewe beklemtoning van die sogenaamde praktiese teologie, met gepaardgaande verwaarlosing/geringskatting van die grondslae dissiplines van die Gereformeerde teologie (vgl. in hierdie verband, Van't Spijker, 1974:50 oor die plek van Dogmatiek in Kerk en Teologie).

5. Kerk en belydenis – die pad vorentoe?

Die vraag is hoe kerke van die Reformatoriese tradisie moet reageer op die Postmoderne tydsgees en die gepaardgaande bedreigings vir die verhouding tussen kerk en belydenis waarna hierbo verwys is.

Lê die antwoord in die akkommodering van 'n nuwe, ruimer kerkbegrip, waar onder andere nuwe eksperimentele dinge uit die Pinksterbeweging in die kerk inkom? (Vgl. Van Wyk, 2013:29). Moet ons die onseker toekoms tegemoet tree met 'n "klompie Amerikaanse modeneigings" (Van Wyk, 2013:30)?

Lê die antwoord in 'n nuwe "eietydse" belydenis? Of lê die antwoord in 'n eietydse interpretasie van die belydenis om te bepaal watter standpunte aanvaarbaar is en watter nie?⁸

In die lig van die Gereformeerde ekklesiologie kan daar net een antwoord wees, naamlik die onverswakke handhawing van die onlosmaaklike verband tussen kerk en belydenis.

Die verwaarlosing/versaking van die belydenis, ook die belydenis oor die kerk, moet noodwendig die deur oopmaak vir dwaling om vrye toegang te kry. Die "loslating" van die binding aan die belydenisskrifte het in die geskiedenis telkens tot "ongelukkige resultate" gelei (Heyns & Jonker, 1977:206). Wanneer die belydenis in die krisis raak, is onsekerheid en verwarring in die kerke die

8 Volgens mediaberigte (vgl. Beeld 26/9/2013) is daar by die Algemene Kerkvergadering van die NHKA sodanige besluit geneem, onder andere n.a.v. die standpunte van Prof. Van Aarde waarna hierbo verwys is. Die uitkoms van die besluit van die Algemene Kerkvergadering moet afgewag word alvorens 'n grondige beoordeling gemaak kan word.

gevolg daarvan (Van Genderen, n.d.:6). Afwyking van die Reformatoriese belydenis beteken kerkskeuring (Van Genderen, n.d.:18). Die les van die kerkgeskiedenis sedert die Reformasie is dat die kerk sonder die handhawing van die belydenis 'n huis word wat teen homself verdeeld is (Van Genderen, n.d.:55).

Verwaarlosing van die belydenis moet verder noodwendig die konfessionele karakter van die kerk in die gedrang bring. Wat die persoonlike geloof van lidmate betref, moet dit lei tot vervlakkings en gebrek aan geloofsekerheid (vgl. in hierdie verband Müller se publikasie met die veelseggende titel van "Om te mag twyfel?", 2011 en eweneens Van Niekerk, 2005b se "Geloof sonder sekerhede"). Wat die prediking betref, moet dit uiteindelik uitloop op oppervlakkige, moralistiese en humanistiese prediking. As ons nie die rykdom van ons belydenis besef en waardeer nie, gaan ons juis al hoe meer inboet van die rykdom van God se Woord.

Uiteindelik moet dit lei tot toenemende piëtisme waar die klem al hoe meer op ervaring geplaas word. Hiervan is daar reeds onmiskenbare tekens.

Die handhawing van die band tussen kerk en belydenis beteken dat daar die grootste erns gemaak word met die Skrifgefundeerde belydenis ook die belydenis oor die kerk. Anders gestel: Daar moet erns gemaak word met wat tot die wese van die kerk behoort. Die kerk is die gelowige se moeder (vgl. Calvyn, 1992:1271; Inst 4.1.4) wat haar kinders moet voed met die gesonde leer, oftewel die vaste spys van die evangelie (Hebr. 5:12-14). "Daar is trouens geen ander toetreding tot die lewende tans die kerk ons in haar skoot ontvang, aan ons geboorte skenk, ons aan haar borste voed en ons onder haar beskerming en leiding bewaak, totdat ons ons sterflike vlees afgelê het en soos die engele is nie. En ons swaakheid laat immers ook nie toe dat ons van haar skool af weggaan voordat ons ons hele lewende haar leerlinge was nie" (Calvyn, 1992:1271; Inst. 4.1.4). (Vgl. ook Van Wyk, 2013:31, 32).

Dit beteken verder dat daar die grootste erns gemaak word met die handhawing van die belydenis as lewende belydenis van die kerk. Die ontsaglike rykdom van die belydenis moet opnuut ontgin word. Die relevansie en aktualiteit moet aangetoon word. Die liefde vir die kosbare goud van die Gereformeerde leer moet opnuut ontvlam. Wie erns maak met die belydenis, besef altyd weer dat dit nie gaan

om 'n verouderde tipe geloof nie, maar om sake wat sowel in die tyd van die Reformasie as vandag in die sentrum staan (Graafland, 1973:92). Om trou te bly aan die Reformatoriese belydenis hoef nie 'n strakke herhaling te beteken nie. Inteendeel, dit beteken om telkens opnuut die rykdom en krag van die gereformeerde belydenis te ontdek in die konfrontasie met die uitdagings van die hede (Ibid).

Ons bely van die kerk in Artikel 27 van die NGB: “Hierdie kerk was daar van die begin van die wêreld af en sal tot die einde daar wees, want Christus is 'n ewige Koning wat nooit sonder onderdane kan wees nie. En hierdie heilige kerk word deur God teen die woede van die hele wêreld bewaar ...” (GKSA, 2001:23).

In tye van afval, dwaling en deformasie, het die Heilige Gees deur die Woord, die kerk in alle waarheid gelei (Joh. 16:13) om in die belydenisskrifte die waarheid van sy Woord na te sê en sodoende die dwaling te weerlê en die eenheid van die ware geloof te bewaar.

Die belydenisskrifte het die toets van eeue deurstaan omdat dit in ooreenstemming is met God se Woord. Hieraan moet ons vashou en met blymoedige geloofsgehoorsaamheid ons roeping vervul tot sy eer.

Bibliografie

- AUGUSTIJN, C. 1969. *Kerk en belijdenis*. Kampen: Kok.
- BOUMA, C. 1953. *De brieven van den apostel Paulus aan Timotheus en Titus* Kampen: Kok. (Korte verklaring der Heilige Schrift).
- CALVYN, J. 1981. *Calvyn se kategismus*. Vert. H.W. Simpson, Potchefstroomse Teologiese Publikasies, Potchefstroom.
- CALVYN, J. 1984. *Institusie van die Christelike godsdiens*. Bd 1, vert. H.W. Simpson, met medewerking van L.F. Schulze en C.M.M. Brink, Potchefstroom: Calvyn Jubileum Boekefonds.
- CALVYN, J. 1992. *Institusie van die Christelike godsdiens*, Bd 4. Vert. H.W. Simpson, met medewerking van C.M.M. Brink. Potchefstroom: Calvyn Jubileum Boekefonds.
- COETZEE, C.F.C. 2010. Belydenisgebondenheid in 'n postmoderne era. *In die Skriflig*, 44(1):27-45.
- FLOOR, L. 1995. *Efeziërs: Eên in Christus*. Kampen: Kok (Commentaar op het Nieuwe Testament).
- DE GRAAF, S.G. 1940. *Hoofdlijnen in de Dogmatiek*. Kampen: Kok.
- DU PLOOY, A. le R. 1982. Kerkverband: 'n Gereformeerd-kerkregtelike studie. D.Phil- proefskrif, PU vir CHO, Potchefstroom.

- FEENSTRA, J.G. 1961. *Leer en lewe: Eenvoudige geloofsleer-leesboek*. Bloemfontein: Sacum.
- GKSA (Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika). 2001. Belydenisskrifte. In: Psalmboek: *Die berymde en omgedigte Psalms en ander Skrifberymings in gebruik by die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika*. Wellington: NG Kerk Uitgewers. pp. 1-188.
- GRAAFLAND, C. 1973. *Waarom nog Gereformeerd?* Kampen: Kok.
- GREEFF, M. 2013. Vriende in vreemde kerke. *Lig*, Augustus: 52-53.
- GRENZ, S.J. 1996. *A primer on postmodernism*. Grand Rapids: Eerdmans.
- HENDRIKSEN, W. 1968. *New Testament commentary: Galatians & Ephesians*. Edinburgh: Banner of Truth Trust.
- HEYNS, J.A. 1977. *Die kerk*. Pretoria: N.G. Kerkboekhandel.
- HEYNS, J.A. & JONKER, W.D. 1977. *Op die weg met teologie*. Pretoria: N.G. Kerkboekhandel.
- HORTON, M. 2011. The person of Christ. In: B. Horton, *The Christian faith: a systematic theology for pilgrims on the way*. pp. 446-482. Grand Rapids, Mich.: Zondervan.
- JACKSON, N. 2013. Kerk gaan eenvoudig uitlê wat hy nou glo en bely. *Die Beeld*, 26 September: p. 15.
- JANSE VAN RENSBURG, J. 2000. *The paradigm shift: an introduction to post-modern thought and its implications for theology*. Pretoria: Van Schaik.
- JONKER, W.D. 1994. *Bevrydende waarheid: Die karakter van die gereformeerde belydenis*. Wellington: Hugenate-Uitgewers.
- JORDAAN, G.J.C. n.d. Postmodernistiese hermeneutiek: 'n doodloopstraat (Klasdiktaat vir Teologiese Skool Potchefstroom) Potchefstroom (Ongepubliseer).
- KNIGHT III, G.W. 1992. *The pastoral epistles: A commentary on the Greek Text*. Grand Rapids, Mich.: Eerdmans.
- MARIS, J.W. 2008. De missie van een moeder. Theologische Universiteit, Apeldoorn.
- MÜLLER, J. 2006. Teologie voor nuwe kairos-oomblik. *Kerkbode*, 11 Nov.: p. 5.
- MÜLLER, J. 2011. *Om te mag twyfel: 'n gelowige se reis*. Kaapstad: Tafelberg.
- PRAAMSMA, L. 1971. *Met de kerk van alle eeuwen: Over confessionele trouw en ontrouw*. Amsterdam: Buijten en Schipperheijn.
- RIDDERBOS, H. 1970. *Het evangelie naar Mattheüs*. Kampen: Kok (Korte verklaring der Heilige Schrift).
- SNYMAN, G. 2007. *Om die Bybel anders te lees: 'n etiek van Bybellees*. Pretoria: Griffel.
- VAN AARDE, A. 2001. *Fatherless in Galilee: Jesus as child of God*. Harrisburg, Pennsylvania: Trinity Press International.

- VAN GENDEREN, J. n.d. *De reformatorische belijdenis in discussie*. Amsterdam: Buijten & Schipperheijn.
- VAN GENDEREN, J. & VELEMA, H. 1992. *Beknopte Gereformeerde dogmatiek*. Kampen: Kok.
- VAN NIEKERK, A.A. 2005a. Die tyd van sekerheid is verby. *Rapport*, 11 Des.: 19.
- VAN NIEKERK, A.A. 2005b. *Geloof sonder sekerhede: Besinning vir eietydse gelowiges*. Wellington: Lux Verbi, BM.
- VAN'T SPIJKER, W. 1974. *Eenheid in verscheidenheid? De identiteitscrisis binne de Gereformeerde Gezindte*. Kampen: Kok.
- VAN WYK, N. 2013. Sonder kofessionele identiteit kan die Hervormde Kerk nie die toekoms betree nie. *Tydskrif vir Hervormde Teologie*, 1(3):28-53.
- WENTSEL, B. 1998. *De Heilige Geest, de kerk en de laatste dingen: De Kerk als het saamhorige volk Gods*. (Dogmatiek, bd, 4b). Kampen: Kok.

Sleutelwoorde

Kerk
Belydenis
Wese van die kerk
Postmodernisme

Key words

Church
Confession
Essence of the church
Postmodernism